

ինչու համար Պռուշեանի վէպերը անմեռ կը մնան, հէնց միայն այդ կենդանի երակի շնորհիւ (40—43): Հեղինակը Պռուշեանի ոճին նկատմամբ ջգպանեանի հետեւեալ դատաստանովը կը փակէ իր քննութիւնը. «Ոճը անհաւասար ու պիտակ, ժողովրդական պատկերային դարձուածքներու կը միացընէ պատուելիական ճոռմամբանութիւններ եւ հեռու է այն միացայտ, համասեռ հզօր ժայթքումն ունենալէ, որ Արովանի ոճը կ'որակէ»:

Այս է Յարգ. Բննադատին եղբակացութիւնը իւր էական գծերով: Առաջիկայ գնահատականով Պռուշեանի հեղինակութիւնը մեզի համար ընդ միշտ որոշուած կ'ըլլայ:

Պ. Ս.

Կ. ՂԱՆԾԵԱՆ. — Հայ հեղինակներ. Գ., տպ. Տփղ 1909. 80 էջ 304: Գին 1 ռբ.:

Հանգուցեալ Գ. Վանցեանի «Հայ հեղինակներ», ու երրորդ տպագրութիւնն անշուշտ առհաստէայ մըն է բարձրաբարող անոր մեծ գնահատման հասարակութենէ: 1905ին ընդունած իւր ծնունդն՝ այսօր Գ. տպագրութեան կ'արժանանայ, «բարեփոխած եւ հարստացրած», ինքնին հաւաքէ ձեռք: Առաջին երկու տպագրութեանց մէջ հաւաքչին նպատակն եղած էր պարզապէս ծանօթացընել Հայ ուսանողութիւնն իւր ազգային թէ՛ Արեւելեան եւ թէ՛ Արեւմտեան նշանաւոր հեղինակներուն հետ, նախ անոնց կենսագրութիւնը համառօտիւ գծելով, եւ ապա միտքն ու գաղափարը փոքր ի շատէ ցոլացընելով անոնց գրութիւններէն քաղուածոյ հատուածներով: Գ. տպագրութեանս «բարեփոխած եւ հարստացրած», ըլլալու առաւելութիւնը առաջնոյն վրայ յայնմ է որ աւելի նպատակադարմար եղանակաւ ճոխացուած է՝ հատուածներուն ստորեւ նիւթին վերաբերմամբ աշակերտ պատանեաց ուղղուելով հարցումներ հրահանգի համար. մերթ համեմատել կը տրուի հեղինակի մը այս ինչ արձակ կամ ոտանաւոր գրուածքը ուրիշ հեղինակի մը նման գրուածքին հետ, մերթ յառաջ բերուած հատուածներուն վրայէն անոնց: Բայ աստի, թէպէտ «Հայ հեղինակներ» անունը կը կրէ, սակայն արդեամբք ըլլալու էր յարակից նա՝ եւ «Հայ թարգմանիչներ», ինչպէս ինքն իսկ աշխատասիրողը գի-

տել՝ կու տայ յառաջընթանին մէջ. որով պատանեաց թարմ մտքին ճաշակ կը տրուի ոչ միայն իւր հարազատ ազգակիցներուն հետ մտածելու, այլ նաեւ օտար կիրթ մտքերն ալ հայացընելու, եւ այս ահա՝ երկրորդ առաւելութիւնն է: Գովելն է եւ երրորդը. բայց ի նորագոյն հեղինակներէն կան թարգմանաբար յառաջ բերուած կտորներ — թէ՛ եւ սակաւաթիւ — մեր հնագոյն պատմական մատենագրութիւններէն ալ՝ «աւելի հասկանալի լինելու... աշակերտների դիւրութեան եւ նիւթի հեշտ իւրացման համար» (էջ 4): Ըստ այսմ, «Հայ հեղինակներ»-ը այս վերջին տպագրութեամբ աւելի բարձրագոյն դասընթացքներու յարմարելու կը ձգտի: Կը մաղթենք ազնիւ հրատարակչին՝ այրի Մ. Վանցեանի գործոյն չորրորդ եւ աւելի տպագրութիւններ ալ, եւ մանաւանդ պայծառ լոյս «Հայ հեղինակներ», Բ. հատորին, որ «տպագրութեան պատրաստ» կը յայտարարուի:

Դ. Ա.

Կ. Բ. ԲԱՍՄԱՆԻՍ: — Նոր դասագիրք Հայոց պատմութեան: Ա. տարի, ըսգմանիս պատկերներով ու քարտեզով: Կ. Պոլիս. 1909:

«Բանասէր», ուսումնասէր խմբագրապետին աշխատասիրութիւնն է այս դասագիրքը, որ, ինչպէս հեղինակը կ'ըսէ, նոր ոճով դասագրքերու զգալի պէտքը գոհացընելու որոշուած է: Բովանդակութեան տարածութիւնը՝ մատաղ մտքերու տարրորութեան պատշաճեցուած, միանգամայն դասերու եւ պատմածներու յօդուածական բաժանումները կը կազմեն անոր զլխաւոր առաւելութիւնները: Բովանդակութենէն դուրս ձգուած չեն, շատ խոհմութեամբ, առասպելական մասերն ալ: Դասագիրքս իրր համատեքի պատկեր մըն է, ուր կարգաւ հանդիսի կ'անցնին քաղաքական, կրօնական եւ ուսումնական կէտերէն հիմնական մասերն: Աւագման տեսակետով փոքր դեր չեն կատարեր նշանաւորագոյն անձանց եւ քաղաքացի պատկերները, նաեւ պարունակութեան համապատասխան քարտէսն:

Սակայն աւելին կը պակսին գրքին կատարելութեանը քանի մը հարկաւոր պայմաններ: Լեզուի բացատրութեան կերպը հեռի է այն պարզութենէն եւ կոկիւղութենէն, որ կը պահանջուի տարրական դասընթացքի որոշուած գրքէն: Ամբողջ գրքի ընթացքին մէջ չենք հանդիպիր եւ ոչ մէկ թուականին, բայց գոնէ գը-